

Style funkcjonalne w polszczyźnie

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Gra edukacyjna](#)
- [Sprawdź się](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Bibliografia:

- Źródło: *Język polski. Kompendium*, red. D. Kopcińska, H. Karaś, M. Derwojedowa, Warszawa 2005, s. 568.
- Źródło: *Statut III Liceum Ogólnokształcącego w Krakowie, Rozdział 5: Uczniowie Liceum*. [online:] <https://3liceum-krakow.pl/szkola/statut-i-regulaminy/>.
- Źródło: Jerzy Bralczyk, *O językowych zwyczajach w polskiej reklamie*, [w:] *Polszczyzna 2000. Orędzie o stanie języka na przełomie tysiącleci*, red. W. Pisarek, Kraków 1999, s. 221.

Style funkcjonalne w polszczyźnie

Styl

Źródło: domena publiczna.

Tekst tekstowi nierówny. Język literatury pięknej różni się od języka regulaminu szkolnego, a język komunikatu prasowego jest odmienny od języka, jakim posługujemy się na co dzień.

Poza utrzymanym w stylu artystycznym językiem literackim i językiem potocznym, można wyróżnić style funkcjonalne, np. urzędowy, naukowy czy publicystyczny. Wybór danego stylu zależy od sytuacji, intencji i adresata. Może być umotywowany konwencją, warunkującą określony typ wypowiedzi. Zróżnicowane rejestry polszczyzny mogą się wzajemnie przenikać. Zdarza się często, że autorzy tekstów o charakterze publicystycznym, chcąc ubarwić swoją wypowiedź, wprowadzają elementy typowe dla stylu artystycznego, jak metafory albo hiperbole. Jednak próba przełamania konwencji w pismach urzędowych zapewne wydałaby się nam zabiegiem chybionym.

Twoje cele

- Zdefiniujesz pojęcie stylu funkcjonalnego.
- Wymienisz style funkcjonalne polszczyzny.
- Poznasz cechy typowe dla każdego stylu funkcjonalnego.
- Rozróżnisz wypowiedzi utrzymane w różnych stylach.

Przeczytaj

Style językowe

Stylistyka to dyscyplina z pogranicza nauki o literaturze i językoznawstwa, badająca wypowiedzi pod kątem ich językowego ukształtowania i związanych z tym funkcji.

” Język polski. Kompendium

Pod pojęciem stylu rozumie się najczęściej zbiór cech językowych charakteryzujących daną osobę (styl indywidualny, styl Żeromskiego, Gombrowicza) lub też teksty o tej samej funkcji (style funkcjonalne). Teksty użytkowe przeciwstawia się zwykle tekstom artystycznym, a co za tym idzie odróżnia się style funkcjonalne i styl artystyczny.

Źródło: *Język polski. Kompendium*, red. D. Kopcińska, H. Karaś, M. Derwojedowa, Warszawa 2005, s. 568.

Style funkcjonalne polszczyzny

Wyróżnia się następujące style funkcjonalne polszczyzny:

- potoczny – służący do codziennej komunikacji w sytuacjach nieoficjalnych,
- urzędowy (urzędowo-kancelaryjny) – stosowany w pismach oficjalnych, np. umowach, rozporządzeniach, regulaminach, a także w kontaktach pracowników urzędowych z klientami,
- naukowy – styl rozpraw, referatów, artykułów, książek i wykładów naukowych, jak również haseł encyklopedycznych czy słownikowych,

- publicystyczny – nazywany też dziennikarskim, spotykany w masowym przekazie telewizyjnym, radiowym czy prasowym,
- artystyczny – charakterystyczny dla utworów literackich.

Opis poszczególnych stylów

Najbliższy nam wszystkim jest styl **potoczny**. To on jest przyswajany w procesie [akwizycji](#), czyli nabywania umiejętności językowych i komunikacyjnych w określonym języku. Najczęściej wymieniane cechy stylu potocznego to emocjonalność, prostota składniowa (niewiele zdań wielokrotnie złożonych), powtórzenia oraz związki frazeologiczne, słownictwo kolokwialne (np. „dogadać się”, „kumpel”) oraz niepełne, przerwane wypowiedzi. Mieszczą się tu także zdrobnienia i wulgaryzmy.

Styl **urzędowy** w polszczyźnie zaczął się kształtować w dobie stanisławowskiej; wcześniej jego funkcję pełniła łacina. Polski styl urzędowy nie miał łatwej drogi. Uprawiana przez zaborców polityka likwidacji języka narodowego Polaków z różnych sfer życia doprowadziła do tego, że w urzędach i kancelariach posługiwano się głównie językiem zaborców (rosyjskim i niemieckim). Między innymi stąd wynikały rozmaite kalki językowe z niemczyzny utrudniające przeciętnemu obywatelowi rozumienie zapisów prawnych. Doskonalenie języka urzędowego zaczęło się dopiero po I wojnie światowej i odzyskaniu przez Polskę niepodległości.

Styl urzędowy charakteryzują sztywne, schematyczne formuły oraz brak śladu indywidualności piszącej osoby, brak kolokwializmów i wyrazów o zabarwieniu emocjonalnym – terminy fachowe, np. prawnicze; częste użycie strony biernej w celu utrzymania wrażenia „bezosobowości” czy „bezpodmiotowości” wypowiedzi, wyliczenia, zwięzłość, dokładność, jak również dyrektywność (podkreślanie sankcji czy zobowiązań).

Źródło: domena publiczna.

W stylu **naukowym** najważniejsza jest precyzja, rzeczowość, zdystansowanie emocjonalne wobec przekazywanej treści oraz ścisła logika wyводу. Pojawia się terminologia naukowa, często pochodząca z języków obcych, dlatego istotne jest jej dokładne definiowanie i stosowanie ściśle zgodne z tą definicją. Charakterystyczne jest stosowanie zdań wielokrotnie złożonych, wprowadzanie wyników badań czy cytatów innych badaczy. Jest to wyspecjalizowany styl, który przeciętnemu użytkownikowi języka polskiego może sprawiać trudność interpretacyjną, dlatego w obrębie tego stylu wykształcił się również tzw. styl popularnonaukowy, mniej rygorystyczny i bardziej przystępny dla czytelników nieobeznanych z hermetycznym kodem nauki.

Styl **publicystyczny**, zorientowany na szeroki krąg odbiorców, występuje przede wszystkim w środkach masowego przekazu, np. tekstach prasowych, komunikatach radiowych i telewizyjnych, ale także w pracach popularnonaukowych. W zależności od celu tekstu on może przyjmować cechy innych stylów, zwłaszcza artystycznego (w eseju), naukowego czy potocznego. Stosowanie ostatniego z nich wynika z założenia

modelowego adresata wypowiedzi, czyli przeciętnego użytkownika języka polskiego, do którego styl potoczny przemawia najbardziej, budzi zaufanie, sprawia wrażenie „swojskości”. Język publicystyki zmienił swój charakter, odkąd [periodyki](#) przeniosły się do internetu, a zwłaszcza mediów społecznościowych. Dziennikarze muszą działać prędko, jeśli chcą wyprzedzić inne media w podaniu gorącego newsa, dlatego zdarzają się szablonowe sformułowania, skrótowość myśli, a nawet błędy językowe. Poza czasem istotne jest też skuteczne oddziaływanie na odbiorcę, stąd skupienie na komunikatywności przekazu (klarowności) oraz jego atrakcyjności (przejawiającej się np. w chwytliwych, mających wzbudzać emocje tytułach).

Styl **artystyczny**, czyli język literatury pięknej, jest najtrudniejszy do zdefiniowania, ponieważ jego zakres i możliwości są ograniczone wyłącznie wolą autora. Pisarz czy poeta ma pełne prawo sięgać do różnych stylów, odmian języka, dowolnie je wykorzystywać czy łączyć. W ramach tzw. [licentia poetica](#) autorzy literatury pięknej mogą czerpać z gwar (Władysław Reymont, Władysław Orkan, Maciej Płaza), języka potocznego (Miron Białoszewski, Dorota Masłowska), korpomowy, języka reklamy czy ekonomii (Kira Pietrek, Tomasz Bąk) i wielu innych pokładów języka; mogą łamać konwencje lub twórczo je przekształcać; mogą [archaizować](#) bądź [neologizować](#). Cechy stylu artystycznego, wyróżniające go spośród innych, to właśnie bogactwo środków językowych, dowolność i indywidualizacja: autor sam dobiera środki językowe tak, by odpowiadały jego wizji artystycznej, a przy tym, żeby wypracować styl oryginalny, niepowtarzalny i rozpoznawalny przez czytelników.

Słownik

akwizycja

(łac. *acquisitio* – nabywanie) – przyswajanie od podstaw danego języka, zwykle odnoszone do nabywania kompetencji językowych w mowie ojczystej przez dziecko

archaizm

(gr. *archaios* – ‘dawny’) – forma wyrazu, wyraz, jego znaczenie, konstrukcja składniowa, które wyszły z użycia i są przestarzałe z punktu widzenia normy językowej danej epoki

błąd stylistyczny

niedostosowanie środków językowych do wypowiedzi w określonym stylu (np. użycie wyrażenia potocznego w wypracowaniu maturalnym); w zakres błędu stylistycznego wchodzi również zbędne powtórzenia; rażące błędy stylistyczne prowadzą do niespójności wypowiedzi i mogą utrudniać jej właściwy, zgodny z autorską intencją odbiór

hermetyczny

(łac. *hermeticus* – szczelny) – zamknięty, zrozumiały dla wąskiego grona ludzi

kolokwializm

(łac. *colloquium* – rozmowa) – zwrot, wyraz lub wyrażenie używane w języku potocznym, dopuszczalny w sytuacji nieformalnej, a traktowany jako błąd stylistyczny w pewnych typach wypowiedzi, wymagających określonej konwencji stylistycznej

licentia poetica

(łac. *licentia poetica* – licencja poetycka) – wolność twórcza i poetycka od rygoru normy językowej, konwencji formalnych czy wierności faktom

neologizm

(gr. *néos* – ‘nowy’, *lógos* – ‘słowo’, ‘nauka’) – jednostka nowo wprowadzona do systemu językowego (wyraz, wyrażenie, forma gramatyczna, znaczenie lub konstrukcja składniowa)

periodyk

(fr. *périodique*, od łac. *periodus* – okres) – czasopismo ukazujące się regularnie (dziennik, tygodnik, miesięcznik, kwartalnik, rocznik)

styl

(franc. *style*; łac. *stylus* – rylec do pisania na woskowych tabliczkach; gr. *stylos* – słup) – sposób ukształtowania wypowiedzi za pomocą określonych środków językowych (składnia, frazeologia, leksyka itp.), które są dobierane ze względu na cel

Gra edukacyjna

Polecenie 1

Zagraj w grę edukacyjną, żeby sprawdzić swoją wiedzę o stylach funkcjonalnych w polszczyźnie.

Test

Przed tobą 15 pytań. Masz do wyboru 3 odpowiedzi, z których tylko jedna jest poprawna. Powodzenia!

Liczba pytań:

15

Limit czasu:

5 min

Twój ostatni wynik:

-

Trwa wczytywanie...

Polecenie 2

Przygotuj jedno pytanie, które nie pojawiło się w grze edukacyjnej. Wymieńcie się z koleżanką lub kolegą w ławce swoimi pytaniami i odpowiedzcie na nie.

Sprawdź się

Pokaż ćwiczenia:

Ćwiczenie 1

Ćwiczenie 2

Zapisz na mapie style funkcjonalne polszczyzny.

Ćwiczenie 3

Ćwiczenie 4

Poniższy cytat pochodzi ze statutu III Liceum Ogólnokształcącego w Krakowie. Na jego podstawie wynotuj co najmniej 3 cechy stylu urzędowego.

” Statut III Liceum Ogólnokształcącego w Krakowie, Rozdział 5: Uczniowie Liceum

§ 53

1. Uczeń i jego rodzice mają prawo odwołania się od kary do dyrektora Szkoły. Odwołanie składa się na piśmie w terminie do 7 dni roboczych od powiadomienia o ukaraniu.
2. Dyrektor rozpatruje odwołanie i postanawia, podając pisemne uzasadnienie: 1) oddalić odwołanie; 2) odwołać karę; 3) zawiesić warunkowo wykonanie kary.
3. Dyrektor Szkoły najpóźniej w terminie 30 dni od daty złożenia odwołania, o którym mowa w ust. 1, powiadamia ucznia i jego rodziców o sposobie rozpatrzenia odwołania.
4. Od kary skreślenia z listy uczniów, o której mowa w § 52 ust. 1 pkt 4 uczeń i jego rodzice mają prawo odwołania się w terminie 14 dni od otrzymania decyzji do Małopolskiego Kuratora Oświaty za pośrednictwem dyrektora Liceum.

Źródło: *Statut III Liceum Ogólnokształcącego w Krakowie, Rozdział 5: Uczniowie Liceum*. [online:] <https://3liceum-krakow.pl/szkola/statut-i-regulaminy/>.

Ćwiczenie 5

Odpowiedz na pytanie: Czy style funkcjonalne polszczyzny można postrzegać jako osobne języki? Uzasadnij swoją odpowiedź.

Ćwiczenie 6

Przeczytaj fragment tekstu Jerzego Bralczyka i odpowiedz na pytanie: Na czym polega i czemu służy mimetyczność języka reklamy?

” Jerzy Bralczyk

O językowych zwyczajach w polskiej reklamie

Paradoksalnie, cechą wyróżniającą język reklamy, wynikającą ze wspomnianej wcześniej jego niemal nieograniczonej chłonności, jest możliwość stosowania w reklamie wypowiedzi nie tylko nawiązujących do innych odmian językowych, ale wręcz w tych odmianach sformułowanych – i korzystających ze zwyczajów ich odbioru. Język reklamy jest bowiem pewnego rodzaju językiem mimetycznym. Owszem, komunikaty reklamowe muszą, jest to nawet normowane prawem, zaznaczać swoją odrębność, by nikt nie mógł ich wziąć za komunikaty innego rodzaju, np. informacyjne lub inaczej – nie nastawione na bezpośredni zysk. Dzieje się tak oczywiście dlatego, że często warunkiem skutecznej perswazji, także publicznej, jest nierozpoznanie jej jako perswazji. Ale w ramach tej autoprezentacyjnej odrębności wypowiedzi reklamowe korzystają z nastawień i zwyczajów odbiorców innych gatunków wypowiedzi.

Źródło: Jerzy Bralczyk, *O językowych zwyczajach w polskiej reklamie*, [w:] *Polszczyzna 2000. Orędzie o stanie języka na przełomie tysiącleci*, red. W. Pisarek, Kraków 1999, s. 221.

Ćwiczenie 7

Odpowiedz na pytanie: Czy tendencje dotyczące języka reklamy (takie jak perswazja, nawiązanie relacji z odbiorcą) dostrzegasz także w innych formach wypowiedzi?

Odpowiedź uzasadnij.

Ćwiczenie 8

Ustal, jaki styl dominuje w poniższym przykładzie, a następnie tak przeformułuj tekst, by odpowiadał wyznacznikom stylu urzędowego.

SMS: „Niech mi pani przedłuży termin spłaty długu. Nie mam teraz kasy. Zapłacę z procentem za miesiąc. Pozdrawiam
Paweł”

Dla nauczyciela

Autor: Anna Grabarczyk

Przedmiot: Język polski

Temat: Style funkcjonalne w polszczyźnie

Grupa docelowa:

Szkoła ponadpodstawowa, liceum ogólnokształcące, technikum, zakres podstawowy i rozszerzony

Podstawa programowa:

Zakres podstawowy

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

II. Kształcenie językowe.

1. Gramatyka języka polskiego. Uczeń:

1) wykorzystuje wiedzę z dziedziny fleksji, słowotwórstwa, frazeologii i składni w analizie i interpretacji tekstów oraz tworzeniu własnych wypowiedzi;

2. Zróżnicowanie języka. Uczeń:

1) rozróżnia pojęcie stylu i stylizacji, rozumie ich znaczenie w tekście;

6) rozpoznaje rodzaje stylizacji (archaizacja, dialektyzacja, kolokwializacja, stylizacja środowiskowa, biblijna, mitologiczna itp.) oraz określa ich funkcje w tekście;

IV. Samokształcenie.

8. posługuje się słownikami ogólnymi języka polskiego oraz słownikami specjalistycznymi (np. etymologicznymi, frazeologicznymi, skrótów, gwarowymi), także w wersji on-line;

Zakres rozszerzony

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

II. Kształcenie językowe.

2. Zróżnicowanie języka. Uczeń: spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto:

5) określa właściwości języka jako nośnika i przekaźnika treści kulturowych;

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;
- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji;
- kompetencje w zakresie wielojęzyczności;
- kompetencje w zakresie świadomości i ekspresji kulturalnej.

Cele operacyjne. Uczeń:

- zdefiniuje pojęcie stylu funkcjonalnego;
- wymieni style funkcjonalne polszczyzny;
- pozna cechy typowe dla każdego stylu funkcjonalnego;
- rozróżni wypowiedzi utrzymane w różnych stylach.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm;
- konektywizm.

Metody i techniki nauczania:

- ćwiczeń przedmiotowych;
- z użyciem komputera.

Formy pracy:

- praca indywidualna;
- praca w parach;
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami, słuchawkami i dostępem do internetu;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda.

Przebieg lekcji

Przed lekcją:

1. Nauczyciel rozsypuje na biurku różne rekwizyty (najlepiej jakieś dekoracje o ciekawych kształtach i kolorach). Będą potrzebne podczas lekcji do tworzenia opisów.

Faza wprowadzająca:

1. Nauczyciel przedstawia na podstawie sekcji „Przeczytaj” rodzaje stylów:
  - potoczny – służący do codziennej komunikacji w sytuacjach nieoficjalnych,
  - urzędowy (urzędowo-kancelaryjny) – w pismach oficjalnych, np. umowach, rozporządzeniach, regulaminach, a także w kontaktach pracowników urzędowych z klientami,
  - naukowy – styl rozpraw, referatów, artykułów, książek i wykładów naukowych,

jak również haseł encyklopedycznych czy słownikowych,

- publicystyczny – nazywany też dziennikarskim, spotykany w masowym przekazie telewizyjnym, radiowym czy prasowym,
- artystyczny – charakterystyczny dla utworów literackich.

2. Uczniowie wybierają jeden przedmiot spośród przyniesionych przez nauczyciela i go opisują. Używają różnych określeń. Nauczyciel prosi, aby uczniowie zastosowali jeden z podanych stylów.
3. Nauczyciel wyświetla na tablicy temat lekcji, podaje cel zajęć oraz kryteria sukcesu.

Faza realizacyjna:

1. Chętne osoby odczytują swoje opisy. Nauczyciel wyjaśnia, że każdy „pisarz” może mieć własny styl, różny od innych. Prosi następnie uczniów o odczytanie informacji z sekcji „Wprowadzenie” oraz „Przeczytaj” celem wprowadzenia w tematykę stylu funkcjonalnego.
2. Uczniowie przechodzą do sekcji „Gra edukacyjna”. Indywidualnie rozwiązują pytania testowe zamieszczone w multimedium. Następnie redagują kolejne pytanie, którego nie było w grze i dają koleżance lub koledze z ławki do rozwiązania.
3. Uczniowie indywidualnie rozwiązują ćwiczenia 1 i 2 w sekcji „Sprawdź się”. Pierwszy uczeń, który skończy swoją pracę, podnosi rękę i od tej pory pozostali uczniowie mają minutę na udzielenie wszystkich odpowiedzi. Po upływie ustalonego czasu następuje sprawdzenie odpowiedzi na forum klasy.

Faza podsumowująca:

1. Ćwiczenia 3–7 uczniowie wykonują w parach. Nauczyciel kontroluje wskazywane przez uczniów odpowiedzi. Następnie uczniowie na forum klasy dyskutują, porównując swoje rozwiązania.
2. Nauczyciel prosi chętnych uczniów o podsumowanie informacji z lekcji: czego uczniowie dowiedzieli się na temat stylu funkcjonalnego w polszczyźnie, czy wszystko jest dla nich zrozumiałe, czy należy coś dopowiedzieć, przypomnieć.

Praca domowa:

1. Nauczyciel prosi o wykonanie w domu ćwiczenia 8 z sekcji „Sprawdź się”.

Materiały pomocnicze:

- Jadwiga Kowalikowa, *Kształcenie językowe. Teoria dla praktyki*, [w:] „Polonista w szkole”, red. Anna Janus-Sitarz, Kraków 2004.
- Jerzy Bralczyk, *O językowych zwyczajach w polskiej reklamie*, [w:] *Polszczyzna 2000. Orędzie o stanie języka na przełomie tysiącleci*, red. W. Pisarek, Kraków 1999.

Wskazówki metodyczne

- Nauczyciel może wykorzystać medium w sekcji „Gra edukacyjna” do podsumowania lekcji.